

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ У ЈАГОДИНИ

Б 821-93.09

РЕТРОВИЋ Т.

Istorija srpske

821.163.4(091)-93

000027112

COBISS ©

Т

ЕТРОВИЋ

ИСТОРИЈА
СРПСКЕ
КЊИЖЕВНОСТИ
ЗА ДЕЦУ

XIX ВЕК: ЗНАЧАЈАН КОРАК НАПРЕД

Епоха великих друштвених прелома, бујница и вртоглавог напретка, најавила је култ књиге. Од књижевног замаха који је започео са Д. Обрадовићем, праоцем писане речи за младеж, угашена су кандила старе књижевности. Неосновано је, међутим, рећи да и дела нерепрезентативних списатеља, у доба када су настала, и данас, немају своју вредност у низу времена. – Чињеница да не постоје корисници–читаоци, указује на рађања пре времена, али и на вертикалу трајања српске литературе за младе.

Раније изражена потреба за практичним и школско–књижевним списима није престајала. Нема значајног дистанцирања од тезе по којој књига ојачава дух и васпитава дечје мишљење, те од ње има бољег и здравијег средства за омладину која хоће да прошири своја знања. У духу просветитељске оријентације, траже се корисне истине путем здравог разума и искуства.

Стихована продукција, не по наивности колико по својој мудрости, оставља утисак црних потеза на хартији обичних писара. Мудрост поезије је у низању рима и пребројавању слогова; у обликовању стихова без маште за поезију, онако као што грнчар обликује глину. – Прозно–реторичко стиховање, епитетички придеви, сведени песнички облици, „спаривање“ две крајње речи на листу хартије, доводе дечју литературу до њеног поновног западања у бунцање.

Хумор и фантазија нису елементи деконструкције просветитељског система. Машта је „учитељица грешака и заблуда“ која води читаоца у „душевну скитњу“ и у свет немогућности и глупости, а романи су лукаво средство за деморализацију омладине и целог народа.

Криза рационалистичког погледа, сламање дотадашњих схема, водиће извесном отрежњењу од вулгаризоване представе о књижевности као раду на ползу отаџбине. Постпросветитељски

класицизам, осим басне са њеним наравоученијем, као допунским објашњењем које предупређује евентуално погрешно читање, отпочиње да развија и шири друге популарне књижевне врсте.

Демократизација образовања и школства, тежња за енциклопедијским знањем и сепарација детета, подстичу печатење дела доступних јуности. У календарима, букварима и старим књигама, устајалим и прашњавим списима, читалац наиђе на поетско зрнце које засветлуца топлом и дискретном бојом старога злата.

Романтизам је доба препорода и националне револуције за ослобођење од Турака, истовремено, епоха увођења српског народа из таме турске провинције у круг учених европских народа. Као временски одсек и систем књижевне норме, који у српску књижевност, у односу на европску, долази са закашњењем од три деценије (1830–1875), романтизам одбацује класицистичку анахрону поетику.

Настала у оквиру покрета који разбија каноне нормативне поетике, и носи промене које у зачмали књижевни живот покрећу и проветравају ваздух, литература се ослобађа старих мотива и распрострањава полезних знања. Рођена као недonoшче, дечја књижевност трпи сегрегацију у односу на књижевност у целини, али и доживљава свој продор и узлет. Са раслојавањем књижевности, заменом разума осећањима, мишљења маштом, из основа је потресено тешко разумљиво песништво; белетристика, темом и идејом, стилем и простодушношћу, постаје пријемчивија младима. Одсутан скок од просветитељске ка слободној поезији, значио је чин формирања једног неискристализованог одсека лепе књижевности.

Од 30–их година XIX века, са буђењем националне свести и слављења прошлости, народна поезија улази у књижевност. Романтизам, у ствари, узраста на темељу богате усмене традиције којом су дотле задовољаване уметничке потребе. Народна књижевност доживљава свој процват. Духом, фигурама, епитетима, речничким обртима, она постаје извор и надахнуће истинске поезије. Ни публика укусом није далеко од ње. Српска усмена књижевност је у то време најбоља жива фолклорна уметност у Европи. В. Ст. Караџић у Србији и Босни, Вук Врчевић (1811–1882) у Боки, Црној Гори и Херцеговини, огроман број школских посленика (Светозар М. Бајић, 1850–?, уредник ђачког листа *Венаи*, Љубомир Лотић,

